№ 93 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 19 1889 ՇԱԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 19 № 93

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գիւղական «իշխաններ». Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տարբեր հոսանքներ. Բուրեւիւխուռներ Իրլանդիայում. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Անգլիական նամակներ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ «ԻՇԽԱՆՆԵՐ»

Մեր գիւղերում,—թէ այն գիւղերում, ուր դեռ տիրում է նահապետականութիւնը իր բոլոր ույժով, և թէ այն գիւղերում, ուր կեանքը և շինականների հասկացողութիւնները բաւական փոփոխութիւնների են ենթարկվել,—գոյութիւն ունեն մի տեսակ բարձր դիրք ստացած, ույժ ունեցող և ազդու մարդիկ, որոնք գիւղերում կրում են «իշխան» անունը:

Այդ «իշխանները», որոնք մեծ մասամբ լինում են գիւղական մեծ և հարուստ ընտանիքների ներկայացուցիչները, իրանց դիրքով ուղղակի տիրապետում են հասարակ գիւղացիների, էլլիգի, կամ ուրիշ խօսքով ռէյաթի վրա, և չը նայած, որ ոչինչ օրինական արտօնութիւններ կամ տիտղոսներ չունեն, բայց իրանց կամքի համեմատ են ղեկավարում գիւղի գործերը, նայելով գիւղացիների վրա, իբրև իրանց մի տեսակ ստորադրեալների վրա:

Այդ «իշխանները» երկու տեսակ են լինում: Այն գիւղերում, ուր դեռ տիրում է նահապետականութիւն, ուր դեռ շինականների յարաբերութիւնները սերտ են, ուր փոքրների յարգանքը դէպի մեծերը և աղսախկալները շատ խորը և ջերմ է, այնտեղ այդ իշխանները դէպի միւս գիւղացիները չեն վերաբերում թշնամաբար, չեն ճնշում նրանց, չեն հարստահարում և առհասարակ այնպէս չեն ցոյց տալիս, որ իրանց և նրանց շահերը միմեանց հակառակ բաներ են: Ընդհակառակն, այդ տեսակ գիւղերում այդ իշխանների յարաբերութիւնը դեռ նահապետականութեան քօղով է ծածկված. Նրանք ազդեցութիւն ունեն գիւղացիների վրա, ահագին դեր են կատարում և վճռական ձայն ունեն բոլոր հարցերում, բայց այդ բոլորի մէջ ոչ նրանք են ցոյց տալիս, թէ ճնշելու կամ հարստահարելու միտք ունեն, և ոչ էլ գիւղացիները այն կարծիքի են, թէ իրանք այդ մարդկանց ձեռքում խաղալիք են և նրանցից կախված:

Պէտք է նկատել, ի հարկէ, որ իշխանների և գիւղացիների յարաբերութեան այդ ձևը լաւ է միայն արտաքուստ, քանի որ այդ իշխանների գոյութիւնը սկզբունքով արդէն հակակրելի է, որովհետև այդ նոյնն է, որ առաջ է բերել միւս տեսակի գիւղերում «իշխանների» երկրորդ տեսակը, որոնք ուղղակի ճնշում են գիւղացիներին և տնտեսապէս նրանց հարստահարում:

Այդ տեսակ «իշխանները» սկսել են շատանալ մանաւանդ այն գիւղերում, որոնք քաղաքների մօտ են, ուր վաշխառութիւնն էլ մուտք է գործել, և ուր գիւղական դասակարգը գտնվում է անցողական վիճակի մէջ: Այդ «իշխանները» նախ հէնց նոյն իսկ վաշխառուներ են գիւղերում, տոկոսով փող են տալիս գիւղացիներին, նրանք համեմատաբար միւս գիւղացիներից աւելի հող ունեն, և հարստութեամբ շատ բարձր կանգնելով միւսներից, տիրում են հասարակ գիւղացիների վրա ամեն կողմից: Այդ «իշխաններին» գիւղացիները փող են պարտ. փող պարտ լինելը իրօք գերի է դարձնում շատերին դրանց ձեռքում: Այդ իշխանները գիւղական հասարակական բոլոր խնդիրներում վճռական ձայն ունեն. Նրանք իրանց ձեռքն են առնում գիւղի գզիրը, եկեղեցին, գիւղական գործերը, և ինչ ուզում են անում են: Կարգում են իրանց ուզած մարդուն մելիք, իրանց ուզած մի բաղդախնդրին «տէրտէր» են շինում, կապեր են հաստատում զանազան դիւանատների միրզաների հետ, և մի սերտ խումբ կազմելով իրանց ձեռքի տակ են պահում գիւղացիներին: Եթէ «իշխաններից» մէկը ուզենայ որ գիւղացին այսօր գնայ իր արտը վարի, կամ գնայ մօտիկ գիւղը մի յանձնարարութիւն կատարելու, կամ վերջապէս մի «բեգար» գնայ, ոչ ոք չէ կարող հակառակել. գիւղացին պէտք է իր գործը թողնի և «իշխանի» հրամանը կատարի, եթէ չէ ուզում նրան իր հետ թշնամացնել, և այդպիսով նրա հալածանքին ենթարկվել...

Մարդ շուարում է տեսնելով, թէ ինչպէս այդ «իշխանները», ոչինչ օրինական արտօնութիւն ստացած չը լինելով, կարողացել են, գիւղական հասարակութեան տգիտութեան և գիւղական կեանքի հանգամանքների շնորհով, ձեռք բերել մի մեծ ույժ, որով զինված այդ նոյն իշխանները դարձել են մի նոր տեսակի հարստահարողներ և ցեցեր գիւղական ժողովրդի համար:

Այդ ցեցերը ամենավնասակարն են, որովհետև նրանք իրանց գոյութիւնը նոյն իսկ գիւղացիների միջից, նոյն իսկ գիւղական կեանքից են առնում:

*

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վանից մեզ գրում են, որ նորերս Վանի մօտ գտնվող Ալիւր գիւղի բնակիչների և Թիւրք զինւորների մէջ կռիւ պատահեց. կռւի ժամանակ չորս հայ վիրաւորվում են և մի հայ էլ սպանվում է. զինւորներից վեց հոգի վիրաւորվում և սպանվում են: Կ. Պօլսից հրաման է ուղարկված Վանի նահանգապետ Խալիլ փաշային առհասարակ այդպիսի ընդհարումների առաջն առնելու մասին:

—

ԿՈՂԲԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղ նորերս կրօնափոխութեան դիմած հայ ընտանիքների թիւը 23 է»:

—

Ուսումնական տարին մօտենում է և մենք չենք կարող մատնանիշ չանել այն աննախանձելի դրութեան վրա, որի մէջ դրված են մանաւանդ հայ վարժուհիները: Կեանքի հետ առհասարակ քիչ շփված, և գաւառական կեանքին անծանօթ օրիորդները՝ համաձայնվում են գաւառներ, հեռու քաղաքներ գնալ՝ վարժուհութիւն անելու նպատակով: Մեր մէջ կանանց անկախ գործունէութիւնը այնքան նոր բան է, որ կարօտ է ամեն տեսակ աջակցութեան և քաջալերութեան: Սակայն այդ քաջալերութեան և աջակցութեան փոխարէն վարժուհիները համարեա ամեն տեղ հալածանքի և շատ աննպաստ հանգամանքների են հանդիպում: Մեր դպրոցները այնքան չնչին վարձ են առաջարկում վարժուհիներին, որ այսպիսի չնչին ռոճիկներով համաձայնվել գաւառ գնալ, կը նշանակի կամ շատ հարստութիւն ունենալ, և կամ ոգևորված լինել միայն գործելու ձգտումով: Տարաբաղդաբար գաւառական քաղաքներում և նոյն իսկ Թիֆլիսում նիւթական վարձատրութեան քչութեան հետ միացած են նոյն իսկ ուրիշ ձախորդ պայմաններ: Հոգաբարձական կամայականութիւններ, տգէտ ժողովրդի բամբասանքներ, թշնամական յարաբերութիւն դէպի փոքր ի շատէ իրան ազատ պահող վարժուհին, և ինտրիգաներ,—ահա թէ ինչ է ստանում մեծ մասամբ վարժուհին իր գործունէութեան փոխարէն: Այդպիսի հանգամանքներում, ի հարկէ, վարժուհիները փոխանակ օրից օր ոգևորվելու գործելու ձգտումով, աւելի կը յուսահատվեն, կը զզուեն և կը սկսեն հեռանալ դպրոցներից: Եւ այդպէս էլ պատահում է....

—

Մի սխալ հասկացողութիւն է տիրապետում հայոց դպրոցներում, մանաւանդ Ներսիսեան դպրոցում: Դիցուք թէ այս և այն դիպուածով մէկը նշանակվում է ուսուցիչ դպրոցում և շնորհիւ իր խորամանկութեան կամ հոգաբարձուների «խնամութեան» երկար տարիներ պաշտօն է վարում: Անցնում են տարիներ, և վերջը ամենքը համոզվում են, որ այդ անպէտք ուսուցչին պէտք է հեռացնել դպրոցից: Սակայն նոյն իսկ այդպէս համոզվածները այդ դէպքում մի անհասկանալի, աւելորդ և անմիտ «խղճահարութեամբ» ոգևորվելով, սկսում են պնդել՝ «միթէ կարելի է զրկել պաշտօնից մի մարդու, որ այդքան երկար տարիներ ծառայել է»: Պահել մի մարդ դպրոցում միայն նրա համար, որ նա երկար տարի դպրոցին իսկապէս վնաս է բերել, փոխանակ օգուտի, չը զրկել ուսուցչին պաշտօնից միայն նրա համար, որ նա փողից կը զրկվի, և մոռանալ, որ այդ անարժան

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Valeat quantum valere potest

V

Ինչպէս շատերին յայտնի է, Անգլիան մի թախծատեսիլ երկիր է, որի գլխաւոր քաղաքները երբեմն սաստիկ մութի և երբեմն ծխախառն ու խեղդող մթնոլորտի մէջ են ընկղմված: Պատահում է, որ ձմերային մառախուղները շարունակվում են երկար օրերով և շաբաթներով: Գործարաններում և վարժարաններում ամբողջ օրով գազի լոյսի տակ աշխատելը շատ սովորական բան է: Թանձր մառախուղների ժամանակ մարդ անկարող է մէկ սաժէնից աւելի տարածութիւն տեսնել իր շուրջը. այս պատճառով փողոցներում միշտ դադարում է կառքերի երթևեկութիւնը, եթէ պատահում է այսպիսի մառախուղ: Գլխաւոր քաղաքների կեղտոտ օդից շատ շուտ վնասվում է ճերմակ հագուստը, ճերմակ շապիկը կամ ինչ որ ճերմակ գոյն ունի. Նոյն իսկ քարաշէն տների գեղեցկութիւնը յաճախ սպրդում է ուշադրութիւնից քարերի կեղտոտութեան պատճառով: Տների սանդուղները, գլխաւոր անցքերը, լուսամուտների դրսի քարերը և դռնամատոյցները ամեն օր լուանալ ստիպված է հարստից մինչև աղքատը: Այս օդում առողջ մնալու էական պայմաններից մէկն է մաքրութիւնը, ապա՝ ֆիզիքական աշխատութիւն կամ մի որ և է վարժութիւն. օրինակ՝ ոտով պտտելը, պարտիզում աշխատելը և այլն: Հէնց այստեղից են ծագել անգլիացու սաէպ լողալու կամ լուացվելու սովորութիւնը և նրա տածած անսահման սէրը դէպի իր ազգային խաղերը ու զբօսանքները, որոնք երևում են օտարերկրացիներին իբրև յիմար և աննպատակ զուարճութիւններ: Չը կայ անգլիացի, որ մի որ և է խաղում մասնագէտ չը լինի. մինչև անգամ համալսարաններում կան խաղի տարբեր կլուբներ, որոնց անդամները որոշ ծրագրով և սենատից հաստատված կանոնադրութեամբ, բացում են իւրաքանչիւր սէզոնի յարմար խաղեր: Այս խաղերի թւում են քրիքէտ, ֆուտբոլ, լօնթէնիս, լաքրոս, որոնք աւելի արիստոկրատական են մնացեալներից, այն է՝ բօքսին (Թիֆլիսի «մուշտի» պէս մի բան), վազել, քայլել, ցատկել և այլն:

Երկանիւ մեքենաներով պտտելը կամ շաբաթական արշաւների մէջ մտնելը, ընդհանրացած է երկրի ամեն մի մասում. կանայք էլ եռանիւ մեքենաներով պտտելու խիստ սիրահար են:

Երկրի ամենաբանաստեղծական վայրերն են Շոտլանդիայի լեռները, Ուէլսի գեղածիծաղ հովիտները, ձորերը ու լեռնավանդակները և Իրլանդիայի ընդարձակ ծառաստանները: Ամառվայ տօթը թէև այնչափ զգալի չէ Անգլիայում որչափ մեզ մօտ, սակայն արհեստաւոր թէ վաճառական և թէ դրագէտ, պարտաւոր են ամարանոց դիմել յուլիսի սկզբից:

Ամարանոց են կոչվում քանի մի ծովափնեայ քաղաքներ, ինչպէս են՝ Սքարբօրօ, Բլաքպուլ, Սաթհամպտոն. քանի մի կղզիներ, ինչպէս են՝ Ման կղզի, Ուայթ կղզի, նմանապէս Ուէլսի լեռները, անգլիական լճերը և այլն: Անգլիայում ամարանոցի կեանքը շատ քաղցր է և դիւրընթաց, իսկ ամառը մի սփոփիչ սէզօն է, որի կախարդական մատը հաւասարեցնում է երկրի բոլոր դասերը: Վաճառականական տների դիրէկտորները, նաւային ընկերութիւնների և երկաթուղիների կառավարիչները միանալով, ամեն տարի կազմում են ծրագիրներ ամարանոց դիմող հասարակութեան ճանապարհորդութիւնը դիւրացնելու և հանգստութիւնը կատարելապէս ապահովելու համար: Նաւային ընկերութիւնները մեծ զիջումներ են անում տոմսակների գների մէջ, չը նայելով որ մի և նոյն ժամանակ ստիպվում են շքեղ կերպով զարդարել և գեղեցկացնել իրանց նաւերը, որպէս զի գրաւիչ լինեն ժողովրդեան: Վաճառանոցներումն էլ հագուստեղէններ և ուտելիքներ խիստ էժանանում են ամառ ժամանակ:

Անգլիացին որչափ լուրջ է աշխատութեան ժամանակ, այնչափ էլ զուարճասէր է իր ազատութեան ժամերում. որչափ նա հպարտ, լուռ և զգոյշ է իր գրասեղանի մօտ նստած ժամանակ, այնչափ էլ անհոգ, զուարճախօս և կատակաբան է ընկերութեան մէջ:

Այն ծովափնեայ քաղաքներում, ուր հասարակութիւնը սովոր է դիմել՝ իր ուժասպառ աշխատութիւնից փոքր ինչ սթափվելու և ֆիզիքապէս կազդուրվելու համար, իւրաքանչիւր տուն ներկայացնում է մի կատարեալ հիւրանոց: Ըստ մեծի մասին հիւրանոցների պահողները կանայք են, որոնց խորաթափանց ուշադրութիւնից չէ չէ կարող խուսափել հիւրերից որ և է մէկի ամենափոքր անհանգստութիւնը: Ամեն տուն ունի իր կանոնները, որոնց ենթակայ է իւրաքանչիւր այցելու: Որոշ է առաւօտեան արթնանալու ժամը, որոշ են ճաշի, թէյի և ընթրիքի ժամերը, որոնցից չեղվողը զրկվում է սնունդից և ենթարկվում բարեգործական տուգանքի:

Բարեգործական տուգանք է կոչվում մի որ և կամաւոր վճար, որը առնվում է յանցաւորից և գցվում մի ինչ որ է բարեգործական նպատակով բացված սնդուկի մէջ: Այդ սնդուկները բազմաթիւ են մանաւանդ Ման կղզում, ուր ամեն տան սեղանի վրա դրված են չորսից մինչև տասն տարբեր սնդուկներ, որոնց ամեն մէկի վրա գրված է թէ ինչ նպատակի պէտք է ծառայէ ժողոված դրամը: Քիչ չէ պատահում որ անփորձ այցելուից տուգանք առնեն մինչև անգամ շատ կանոնաւոր կերպով սեղան նստելու համար: Հարկաւ՝ այցելուները ուրախութեամբ են ընդունում այդպիսի բարեգործական կատակները:

Ամարանոցի մեծ զուարճութիւններից են՝ ծովային ճանապարհորդութիւններ, կառքով պտտել, ձկնորսութիւն, երաժշտական երեկոյթներ, պարահանդէսներ, ազգային խաղեր, սևամորթ դերասանների երգիծաբանութիւններ, հրախաղութիւն, երկրաբանական էքսկուրսիաներ և այլն, որոնցից յետոյ գալիս են սահարանների և կորագիծ երկաթուղիների զուարճութիւնները: Բարեկամ կամ ծանօթ ունենալը անհրաժեշտ չէ ամարանոց գնացողի համար, քանի որ ամարանոցում ամեն սեռի և դասակարգի անհատներ հաւասար են և վարվում են իրար հետ այնպէս, ինչպէս վարվել կարող են մի մեծ ընտանիքի անդամները:

Բաւական է, որ նոր այցելուն ամարանոցային բարակ հագուստով երևայ մի որ և է խմբի մէջ, այնուհետև նա ընկեր է և անդամ իր դիմած

ուսուցիչը իր մնալովը ահագին վնաս է տալիս հարիւրաւոր աշակերտներին և դպրոցին,—կը նշանակի կամ լօգիկա չունենալ, և կամ կարծել որ դպրոցները հիմնվում են միայն այս և այն մարդուն պաշտօն տալու համար....

—

Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցի որդեգիրները այս ամառ, ինչպէս մեզ տեղեկացնում են, ապրում էին Բէլլի-Կլիւչ ամարանոցում, մի վերակացուի հսկողութեան տակ։ Այս օրերս որդեգիրներից մէկը այդ ամարանոցում անհետացել է, և մինչև այժմ էլ դպրոցի վարչութիւնը տեղեկութիւն չունի թէ որտեղ է կորած որդեգիրը, ուր է և ինչ է եղել։ Այդ աստիճանի անհոգութիւն և պարտազանցութիւն, խոստովանում ենք, միմիայն Ներսիսեան դպրոցում կարելի է տեսնել....

—

ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Ուսումնական տարին մօտենում է, բայց մենք դեռ չունենք հաստատված վարժապետներ. մենք չը գիտենք անգամ թէ արդեօք մեր միդասեան երկսեռ ուսումնարանը երկդասեան դառնալու է թէ ոչ և այդ բոլորը մեր հոգաբարձուների անտարբերութեան շնորհով։ Ուսուցիչների և վարժուհիների ցուցակը մեզանում ևս ստացվել է, նոյնպէս և ծրագիրը։ Նորընտիր հոգաբարձութիւնը, որը բաղկացած է երեք անձերից, դեռ աւելորդ է համարում մտածել դպրոցի մասին, թէպէտև ուսման ժամանակը հասնում է արագ քայլերով, և դրա փոխարէն բաւական է համարում քնել։ Արդեօք հին ուսուցիչները մնալու են կրկին իրանց պաշտօնի մէջ, թէ նորերն են հրաւիրվելու,—ոչինչ յայտնի չէ։ Գուցէ այդ վարժապետները սպասում են, որ հաստատվեն և եթէ գիտենան, որ Հին-Նախիջևանում չեն լինելու, գոնէ կարող են ուրիշ տեղ գնալ ուսուցչութեան պաշտօնով։ Մեր հոգաբարձուները այդ մասին չեն մտածում բնաւ, որովհետև իրանք ապահովված են. սակայն չը գիտեն կամ չը գիտցող են ձևանում, որ հայ ուսուցիչը զուրկ է նիւթականի վերաբերմամբ։ Մենք զարմանում ենք թէ ինչու այն անձինք, որոնք հոգաբարձուի պաշտօնը ծանր բեռ են համարում իրանց համար, յանձն են առնում այդ պաշտօնը։ Պէտք է ասած, որ Հին-Նախիջևանի հոգաբարձուները առհասարակ լինում են 5—6 հոգի «աղաներ», որոնք փոփոխաբար յաջորդում են միմեանց։ Իսկ ինչպէս են ընտրվում հոգաբարձուները, ահա. մէկը թուղթ է ման ածում բազարում և 20—30 հոգու ստորագրութեամբ ընտրւում մի օր և է quasi «պատուաւոր» մարդու. այսպիսի դէպքերում հայերը սիրում են հետևել ոչխարականութեան թէօրիային։ Մեզանում տարիների ընթացքում ոչ մի անգամ հոգաբարձական և կամ ուսուցչական-հոգաբարձական կանոնաւոր խառն ժողովներ չեն եղած։ Ժամանակ է ժողով կազմել և վճռել այս բոլոր հարցերը թէ ուսուցիչների վերաբերմամբ և թէ դպրոցը երկդասեան դարձնելու մասին»։

—

Զանգեզուրից մեզ գրում են. «Այս գաւառի գլխաւոր կենտրոնը՝ Գօրիսը նոյն է, ինչ որ էր սրանից 20 տարի առաջ. առաջադիմութեան ոչ մի նշոյլ չը կայ. այն վաղեմի կոշտ ու կոպիտ վարք ու բարքը, անտեղի և անասելի քէշոցներն ու հայհոյանքները դեռ այս օր էլ լսվում են հրապարակի մէջ։ Մի բան որ կարելի է առաջադիմութիւն համարել Գօրիսում, այդ թղթախաղն է, որը, պէտք է ասած, այնքան է առաջ գնացել, որ Կովկասում գուցէ ոչ մի ուրիշ քաղաք այնպէս վարակված չէ այդ ախտով։ Աստիճանաւորների և մասնաւորապէս վաճառական դասակարգի գլխաւոր զբաղմունքն է դարձել այժմ թղթախաղը։ Ճաշից յետոյ և երեկոյեան միմեանց խօսք են տալիս թէ որտեղ պէտք է թուղթ խաղան։ Այստեղի զանազան միրզաները և այդ շրջանին պատկանող մարդիկ, զանազան «բէգերի» հետ միայն ամբողջ օրը զբաղված են այնտեղ եկող գիւղացի ժողովրդին կեղեքելով, և քաղաքավարութեամբ կաշառք վերցնելով. սովորական է դրանց հետևեալ խօսքերը, որ ասում են գիւղացիներին. «Տօ, ինչու ինձ համար ձու չես բերել, հաւ չես բերել, իւղ չես բերել»։ Խեղճ գիւղացին ինչ քարը տայ գլխին, ուր գնայ դրանց ձեռքից, ստիպված պատասխանում է. «դէ, աղա, գլխիդ ղուրբան, չը կարողացայ այս անգամ, միւս անգամին կը բերեմ անպատճառ»։ Դէ որ ուշացրել ես՝ ինձանից չես պրծնի» լինում է պատասխանը, «կը բերես լաւ մեղր և զաւը, թէ չէ գիտես հա»։ Գիւղացին ստիպված պիտի կատարէ աղայի հրամանը, թէ չէ գործը անաջող կանցնի։ Վերջ ի վերջոյ քաղաքացիք ձեռք զարկեցին մի նոր թեթև եկեղեցու կառուցանելուն ժամանակաւորապէս, որպէս զի յետոյ լաւագոյնը կառուցանեն։ Ժողով գումարվեցաւ, ընտրվեցան հոգաբարձուներ. մի որոշ գումար ժողովեցին շինութիւնը սկսելու համար։ Այնուհետև էլ պէտք է ժողովներ լինեն փող հանգանակելու համար, որովհետև միանգամից մի մեծ դրամագլուխ տալ հոգաբարձուների ձեռքը անկարելի բան է։ Եկեղեցու հիմքը դրին քաղաքի հարաւային մասում։ Գետնից $1\frac{1}{2}$ արշին բարձրացել է պատը և այնպէս էլ մնում է ահա երրորդ տարին է։ Չը գիտենք ինչու այդպէս արին. եթէ չէին կարող շինել, ինչու հիմք դրին. այդ անաջողութեան պատճառը հակառակ կուսակցութիւնների անձնական կռիւներն են. խօջաներից մէկն ասում է՝ «ես իմ հաշւով պէտք է կառուցանեմ», միւսներն էլ ասում են, «ոչ, քո կարողութիւնից վեր է այդ, քո բանը չէ»։ Եւ ահա այսպիսի հակառակ և անտեղի դատարկաբանութիւնների պատճառով անկատար է մնացել եկեղեցու շինութիւնը։ Այդ շինութիւնը փոքր է. կարծում ենք որ լաւ կը լինէր, որ դրա տեղ մի աւելի յարմար շինութիւն սկսէին, աւելի մեծ դիրքով. Գօրիսի վերին մասում սկսեցին շինութիւնը, աշխատելով եկեղեցու բակում դպրոցի համար ևս շինութիւն կառուցանել»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԲԵՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐ

—

Ուշադրութեան արժանի երևոյթ են ներկայացնում եւրոպական գլխաւոր պետութիւնների ներկայացուցիչները։ Մի կողմից Աւստրիայի և Գերմանիայի թագակիր ներկայացուցիչները՝ ոգևորված ճառերով ողջունելով միմեանց, և խօսելով երկու պետութիւնների բարեկամական դաշնակցութեան մասին, հանդէս են բերում իրանց զօրքերի ոյժը և զօրութիւնը՝ հասկացնելու Եւրոպային, որ «սահման քաջաց զէնն իւրեանց», որ բազմաթիւ զօրքերի միջոցով Գերմանիան, միացած Աւստրիայի հետ, կանէ, ինչ որ ցանկանում է։ Այդ նոյն տրամադրութեանը և մտքին արձագանք է տալիս և Անգլիան, որի մայրաքաղաքում այս օրերս բարեկամական ցոյցեր արեցին Վիլհելմ կայսրին, «տօստեր» առաջարկելով թէ գերմանական և թէ անգլիական զինուորների և «հրացանների ու վառօդի» աջող գործունէութեան համար։—Մի խօսքով եւրոպական մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները վերջին երկու շաբաթվայ ընթացքում՝ խաղաղութեան անունով և խաղաղութեան դիմակի տակ հասկացնել տուեցին Եւրոպային, որ զէնքը սրբած է, որ ոյժը մեծ է, և որ այդ մեծ ոյժը չի խղճահարվի հարկաւոր րոպէին ջարդելու և ոչնչացնելու հակառակորդներին։ Իր զինուորական ոյժով է պարծենում Գերմանիան. նրան հետևեց Աւստրիան. նրանց արձագանք տուեց և Անգլիան... և այդ է ահա այն աչքի ընկնող հոսանքը, որ վերջին ժամանակներս նկատելի եղաւ այդ պետութիւնների դիպլօմատիական կեանքում։ Այդ հոսանքը, տարաբաղդաբար, սփոփիչ չէ, ուրախացնող և համակրելի չէ...

Բայց նոյն պետութիւնների հարևան երկրում, Ֆրանսիայում, ուրիշ ձայներ էին լսվում. հէնց այն րոպէին, երբ Բիսմարկի հայրենիքում երկինք էին բարձրացնվում ո յ ժ ը և զ է ն ք ը, հէնց այն րոպէին, երբ Բերլինում ճառեր էին խօսվում պալատական ճաշերի ժամանակ ի պատիւ զէնքի և պատերազմական արշաւանքների, նոյն միջոցին Ֆրանսիայի մայրաքաղաքում, 1889 թւի ցուցահանդիսի ազդու ներգործութեան տակ, ֆրանսիական ազգաբնակութեան ներկայացուցիչների առաջ, հանրապետութեան նախագահը բացարձակ յայտնում էր, որ Ֆրանսիան չէ պարծենում իր զօրքով, որ Ֆրանսիայի իդէալը չէ պատերազմի դաշտում յաղթող հանդիսանալ։ Ընդհակառակը,—ասում էր հանրապետութեան նախագահ Կարնօ,—Ֆրանսիայի բոլոր ձգտումների նպատակը՝ խաղաղութիւնը և խաղաղ կուլտուրան է։ Այդ պատիւ է բերում Ֆրանսիայի ներկայացուցչին, նա արտայայտում է այն, ինչ որ պատմութիւնն է պահանջում հանրապետական Ֆրանսիայից։ Կարնօ իր յայտնած մտքերով ուրիշ ոչինչ է անում, բայց միայն հանդիսանում է իբրև ճշգրիտ արտայայտիչ ոչ միայն Ֆրանսիայի, այլ և եւրոպական քաղաքակրթութեան ձգտումների։ Զէնքը, վառօդը, և թնդանօթը արդէն բաւական նսեմացրին այդ քաղաքակրթութեան նշանակութիւնը, և մի մեծ սփոփանք է ամբողջ Եւրոպայի համար, որ այնպիսի հանգամանքներում Ֆրանսիան անկեղծ ոգևորութեամբ բարձր է պահում խաղաղութեան և ազգերի բարեկամական և խաղաղ զարգացման դրօշակը...

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ ԻՐԼԱՆԴԻԱՅՈՒՄ

—

Անգլիական այժմեան կառավարութիւնը, Սալիսբիւրիի պահպանողական մինիստրութեան օրով, մտադրութիւն ունի րէֆօրմներ մտցնել Իրլանդիայում գլխաւորապէս հողային հարցի վերաբերմամբ։

Դա ուրախալի քայլ է։

Թէ արդեօք այդ րեֆօրմները անգլիական այժմեան կառավարութեան կամաւոր ձգտումն է, թէ ստիպողական մի քայլ, որը նա անում է երկիւղ կրելով իրլանդական շարժումից,—այդ մի հարց է, որը լուծելու համար մենք առայժմ մեր ձեռքի տակ բաւարար տեղեկութիւններ չունենք, ուստի կը բաւականանանք մի քանի մանրամասնութիւններ հաղորդելով այն բարեփոխութիւնների մասին, որ մտադիր է անելու անգլիական կառավարութիւնը։

Ասեցինք, որ այդ բարեփոխութիւնները գլխաւորապէս վերաբերում են հողային հարցին, այսինքն իրլանդական խնդրի գլխաւոր կէտին։ Մտադրութիւն կայ յետ գնելու իրլանդացի կալուածատէրերի հողերը, և այդ նպատակին հասնելու համար կառավարութիւնը իր պրօգրամի մէջ որոշել է Իրլանդիան երկու մասի բաժանել՝ արևելեան և արևմտեան։ Արևմտեան Իրլանդիան, ուր ապրում է 1,300,000 հոգի, համեմատաբար ցանքսի համար քիչ հող ունի։ Այդ պատճառով կառավարութիւնը ցանկանում է նոյն իսկ ստիպողաբար գնել այդտեղ եղած կալուածատէրերի բոլոր հողերը, ապա այդ հողերը բաժանել այնպիսի մասերի, որոնք բաւական կը

խմբին։ Այսպիսի և ուրիշ շատ ընդունված կանոններ խստիւ պահպանւում են մանաւանդ այն տեղերում, ուր շատ են ուսանողական խմբեր։ Նկատել հարկաւոր է որ անգլիացի ուսանողը, համալսարանում թէ շուկայում, թէ ընտանիքի մէջ և թէ ամարանոցում մի րոպէ անգամ չի մոռանայ, որ ինքը «gentleman» է, ուստի պարտ է այդ կոչման համապատասխանող քաղաքավարութեամբ վերաբերվել դէպի ամեն մարդ։

Ձմեռային մութ և թաց եղանակները սկսվելուց, փոխվում է անգլիացու կեանքը. աշխատութիւնը ամեն տեղ հասնում է եռացման կէտին, ամենուրեք լսվում է արհեստաւորի մուրճի ձայնը, չոքեմեքենաների բարձր սուլումը. ամենուրեք նկատվում է գոյութեան ահռելի պատերազմը՝ իր մելամաղձիկ վեհութեան բոլոր ամբողջութեամբ։ Ձմեռը՝ ֆիզիկական և մտաւոր աշխատութիւնների սպանիչ մօնօտօնիայից ազատվելու միակ միջոցն է թատրօն գնալը, քանի որ Անգլիայում չը կայ ոչ Ֆրանսիայի բուլվարական կեանքը և ոչ, դիցուք, Թիւրքիայի սրճարանական զբօսանքը։

Ծննդեան տօների շքեղաղարդ պանտօմիմները շարունակվում են քանի մի շաբաթներ, այնուհետև սկսվում է Շէքսպիրեան ներկայացումների երկար շղթան։

Թէ որչափ սիրում է անգլիացին զմայլվել իր ազգի պատմական անցեալով, հիանալ իր գրականութեան դասական գանձերով և մտածել իր պապերի կեանքի վրա, երևում է նրանից, որ ամեն ձմեռ լիքն են այն թատրօնները, ուր խաղացվում են Շէքսպիրի պատմական թատերգութիւնները։ Մի խօսքով՝ ձմեռը մի առատ սէզօն է շէքսպիրեան դպրոցի հռչակաւոր դերասանների համար, ինչպէս են՝ Հէնրի Իրվին, Բարրի Սուլլիվան, Ֆօգլան, որոնցից յետոյ կարող էր դասվել հայ դերասան բազմահռչակ Ադամեանը, եթէ նա ուսումնասիրած լինէր Շէքսպիրի գործերը և ոչ թէ դրանց կիսատ-պռատ թարգմանութիւնների թարգմանութիւնները։ Թող ներվի մեզ փակագծի մէջ դնել մի թեթև ակնարկ։

Շէքսպիրի գրուածքը թարգմանելու տենչացող հայերը պէտք է վերջապէս քաջ ըմբռնեն, որ ռուսերէն կամ ֆրանսերէն իմանալը բաւական չէ Շէքսպիր թարգմանելու համար, այլ պէտք է եղիսաբէթեան դարու անգլիական լեզւի ու գրականութեան քաջ ծանօթ լինել, մի և նոյն ժամանակ հայերէն գրելու լաւ կարողութիւն և վարժութիւն ունենալով։

—

Իւրաքանչիւր անգլիացու ամենամեծ արտակենտրօնութիւններից մէկն է մի տեսակ ատելութիւն դէպի օտարերկրացիները, մանաւանդ դէպի ֆրանսիացիները և գերմանացիները։ Այս ատելութեան շարժառիթները պէտք է փնտռել անգլիական պատմութեան և երկրի ներկայ տնտեսական դրութեան մէջ։ Իրաւ՝ դեռ եօթններորդ դարում Անգլիան տքնում էր դանիմարկացիների բռնակալ դաւաղանի հարստահարութիւնների տակ, սակայն այդ բռնակալութեան մի հարևանցի յիշատակութիւնն է մնացել անգլիացու յիշողութեան մէջ, մինչդեռ պլանտագենէտների օրերից ի վեր անգլիացին թարմ պահած է ֆրանսիական գժտութիւնները, այդ երկու հարևան երկրների արիւնաուշտ պատերազմները, Օրլէանի յաղթութիւնը, Լուի XI-ի սատանայական մանեօվրները և այն անհերքելի փաստը թէ Անգլիան և ոչ մի անգամ չէ յաջողած շօտլանդացիների դէմ ելնելուց մենակ գտնել նրանց, քանի որ անգլօ-շօտլանդական պատերազմների իւրաքանչիւրում Ֆրանսիան միշտ ուղղակի թէ անուղղակի կերպով անցել է շօտլանդացիների կողմը և միշտ իր պաշտպանութեան տակն է առել Շօտլանդիայի փախստական թագաւորներին։

Անգլօ-իրլանդական պատերազմներումն էլ կրկին հանդիպում ենք ֆրանսիացիներին կամ գիշերով պաշար հասցնելիս իրլանդացիներին կամ էլ բացարձակ կերպով անգլիական նաւերի ճանապարհը կտրելիս։ Մի ժամանակ ֆ ր ա ն ս ի ա կ ա ն ո ւ թ ի ւ ն ը տիրապետում էր Անգլիայում, ֆրանսերէնը դարձել էր անգլիական դատարանների պաշտօնական լեզուն. Ֆրանսիական սովորութիւնները խոր արմատ էին գցել երկու սեռի անգլիացիների մէջ։ Մի խօսքով՝ անգլիացին ֆրանսիացու բարոյական ստրուկն էր, չը նայելով որ Հենրիկօսների անգութ փառամոլութիւնը միշտ աջողում էր բռնանալ ֆրանսիացիների հայրենասիրական վառ զգացմունքների վրա և կոխոտել Ֆրանսիայի ազատութիւնը։ Ուօթրլուի արիւնահեղ պատերազմի փառահեղ յաղթութիւնից յետոյ էլ Ֆրանսիան ուխտեց յաւիտենական ատելութիւն դէպի անգլիացիները, որը քաջ յայտնի է ամեն անգլիացու։

Ուրեմն հասկանալի է, թէ ինչու Անգլիան և Ֆրանսիան չեն կարողանում իրար հետ սերտ բարեկամութիւն կապել։

Գերմանացիների վերաբերեալ ատելութիւնը նոր է և ծագել է միայն Անգլիայի և Գերմանիայի գործաւոր դասի տնտեսական ընդհարումներից։

Գերմանացի գործաւորը քիչ վարձ ստանալու և համեստ ապրելու սովոր լինելով, միշտ աջողում է բռնել անգլիացի գործաւորի տեղը, երբ Անգլիայում պատահում է գործադուլ մի որ և է մասնագիտական ճիւղի մէջ, մինչդեռ անգլիացի գործաւորը իր պապերից սովորած է «լաւ աշխատել և լաւ վարձ ստանալ» սկզբունքները, ինչպէս և «գործադուլ» պոռալու պարբերական ախտը։

Գերմանական զինուորագրութիւնն էլ քիչ դիւրութիւններ չէ ընձեռում օտարաբնակ գերմանացիների այսօրինակ մրցմանը։ Իւրաքանչիւր տարի զինուորագրութիւնից խոյս տւող գերմանացի երիտասարդների խմբեր մտնում են Անգլիա, ուր անպայման կերպով ստիպվում են ամենաչնչին վարձով տեղ որոնել։ Անգլիացի գործարանատէրը մի կողմից լսում է այս յուսահատների ողորմագին ձայնը և միւս կողմից անգլիացի գործաւորների անվերջ գանգատները թէ աշխատութեան ժամերը երկար են, վարձը քիչ է և այլն. այնուհետև վառվում են գործարանատիրոջ կէս մարդասիրական և կէս շահախնդրական զգացմունքները, որոնց հետևանքն է լինում գործաւորներին քաջ ծանօթ «weeding» գործողութիւնը։ «Weeding» նշանակում է քաղահանել, այսինքն դժգոհ անգլիացիները մէկ-մէկ հանվելով, կամ քաղահանվելով, նրանց տեղը նշանակվում են յօժարակամ և աղաչող գերմանացիներ։ Դիւրագրգիռ անգլիացու համար բաւական է այդքանը, որ մնացեալ գործաւորներն էլ վառօդի պէս բռնկեն և խորտակեն իրանց սեղմող տնտեսական ոյժերը։

Այսպէս երկար տարիներով շարունակ տեղի

լինեն մի տուն կառավարելու համար, և ապա այդ հողերը վաճառել այն ֆերմերների վրա, որոնք միջոց կունենան մաս-մաս վճարելու փողը և հողը իրանց սեփականացնելու։ Իսկ այն ֆերմերները և առհասարակ գիւղացիները, որոնք միջոց չեն ունենայ այդ ձևով հողը գնելու, կառավարութեան հաշուով կը տեղափոխվեն ուրիշ տեղեր։

Իրլանդիայի արևելեան, աւելի պտղաբեր մասի վրա ապրում է 3,700,000 հոգի։ Այդ մասում հողերը կը վաճառվեն գիւղացիների վրա՝ կալուածատէրերի և ֆերմերների փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Այդտեղ էլ ստիպողաբար կը վաճառվեն այն հողերը, որոնք պարտքի տակ են, և կամ թէ բոլորովին անուշադիր են մնացել իրանց կալուածատէրերից։

Հողերը գնելու գործը հեշտացնելու համար կառավարութիւնը մտադիր է հիմնել հողային, կամ կալուածական բանկեր։

Այդ համակրելի մտքի հետ միասին, ինչպէս երևում է Լօնդօնից եկած տեղեկութիւններից, կառավարութիւնը իբրև թէ մտադիր է և ներկայացնել մի բիլլ Իրլանդիայի ինքնավարութեան համար։ Սակայն այդ վերջին մտադրութեան մասին ոչինչ որոշ յայտնի չէ, և առ այժմ Անգլիայում սպասում են թէ ինչպէս կառավարութիւնը ձեռք կը զարկի իր առաջին պրօգրամի իրականացնելուն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բեռլինի քաղաքական շրջաններում վերջին ժամանակներս այն կարծիքն է տիրում, որ իշխան Բիսմարկ այժմ ամենայարմար ժամանակն է համարում Ֆրանսիայի ույժը ոչնչացնելու համար։ Այդ տեսակէտից նայելով՝ ենթադրում են, որ կարող է լարվել Գերմանիայի և Ֆրանսիայի յարաբերութիւնը,—որի հետևանքը կը լինի պատերազմ։

—Աթէնքից գրում են, որ յունաց մինիստր նախագահը պատգամաւորների ժողովում ուրախութիւն յայտնեց, որ Կրիտէի գործը այժմ խաղաղ վախճան ունեցաւ՝ Շաքիր փաշայի շնորհով, որը բարենորոգումներ անելու ծրագիր է ներկայացրել սուլթանին։

—Հռօմից հեռագրում են, որ Հռօմի աւստրիական դեսպանատան դէմ թշնամական ցոյցեր եղան վերջին օրերում։ Հարկաւոր եղաւ զօրք բերել տալ դեսպանատան պահպանութեան համար։

—Թիւրքաց կառավարութիւնը վերջին օրերս մի քանի գունդ զօրք է ուղարկել Կրիտէ։ Այդ հանգամանքը կասկածների առիթ է տալիս։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստոսի 8-ին Պարիզում, Էյֆէլեան աշտարակի կայծակնահար եղաւ, բայց ոչինչ դժբաղդութիւն չը պատահեց։

***

Այս օրերս Վիէննայում բացվեց մի շատ մեծ հնագիտական-պատմական մուզէյ։ Այդ հարուստ մուզէյի մէջ միմիայն սպիրտի մէջ պահվող ձկների և սողունների թիւը 50 հազարից անցնում է։

***

Ինչպէս յայտնի է, Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը վճռել է երեք տարուց յետոյ, այն է 1892 թւին համաշխարհային ցուցահանդէս կազմել Նիւ-Եօրկում։ Պարիզի այս տարվայ ցուցահանդիսից յետոյ Նիւ-Եօրկն է ուզում յաջորդ ցուցահանդէս կազմողը լինել։ Հարկաւոր ենք համարում աւելացնել, որ 1892 թւականին ցուցահանդէս կազմելու պատճառներից մէկն էլ այն է, որ այդ թւականին լրանում է Ամերիկան գտնելու 400-ամեակը։

***

1874 թւից մինչև 1885 թիւը Պարիզում եղել է բանւորական 804 գործադուլ։

***

Էյֆէլեան յայտնի աշտարակի շինող ինժենէր Էյֆէլին, ինչպէս գրում են Պարիզից, հանգիստ չեն տալիս՝ զանազան տարօրինակ պահանջներով, հրաւէրներով և առաջարկութիւններով։ Այս օրերս Էյֆէլ մի հրաւէր ստացաւ Մօսկվայից և Տուլայից Պարիզ եկած ռուս վաճառականներից, որով այդ վաճառականները հրաւիրում են Էյֆէլին իրանց հետ մի բաժակ թէյ խմել՝ ռուսական սամօվարից և այն էլ Էյֆէլեան աշտարակի ծայրին.... Ռուս վաճառականները խոստանում էին իրանց ձեռքով սամօվարը դցել, տանել աշտարակի ծայրը,—և այնտեղ թէյ պատրաստել.... Էյֆէլ մերժեց այդ խնդիրը, պատճառ բերելով որ աշտարակի ծայրը «տարաբաղդաբար թէյ խմելու համար չէ յարմարեցրած....»։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 օգոստոսի։ Ռուսաստանում եղած հռոմէական կաթոլիկ եկեղեցիների միտրոպոլիտ Ալէքսանդր Գենտօվտ վախճանվեց 68 տարեկան հասակում։

ԲԷԼԳՐԱԴ, 16 օգոստոսի։ Նիշում օգոստոսի 20-ին գումարվեցաւ հոգևորականների ժողով, միտրոպօլիտ Միխայիլի ներկայութեամբ։

ԱԹԷՆՔ, 16 օգոստոսի։ Պաշտօնապէս հաստատվում է, որ Բ. Դրան ձեռք առած ճնշող միջոցների շնորհով՝ ապստամբների և Շաքիր-փաշայի մէջ սկսած բանակցութիւնները դադարեցին։

ՊԱՐԻԶ, 16 օգոստոսի։ «Liberté» լրագրի խօսքով Նախագահ Կարնօ մտադիր է դիմել ժողովրդին մի հաղորդագրութեամբ առաջիկայ ընտրութիւնների առիթով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 օգոստոսի։ Զեմստվօների գլխաւորներ այս տարի կը նշանակվեն 8 նահանգներում, իսկ միւս տարվանից, $1^1/_2$ տարվայ ընթացքում,—բոլոր նահանգներում։

ՎԻԷՆՆԱ, 17 օգոստոսի։ Պրագայում գոյութիւն ունեցող չեխ ուսանողների ընթերցասիրաց ընկերութիւնը փակված է կառավարութեան կարգադրութեամբ այն պատճառով, որ ընկերութիւնը մի պատգամաւորութիւն է ուղարկել ուղերձի հետ միասին Պարիզի ուսանողների կօնգրէսին։ «Fremdenblatt» յայտնում է, որ աւստրիական օֆիցերները երբէք զէնք չեն ուղարկել Բօլգարիա և չեն հսկում բօլգարական ամրութիւնների շինութեան վրա։ «Ժողովրդական լրագրի» մէջ տպած է դալմատեան սէյմի խօրվատ անդամների ծրագիրը, որի մէջ ցանկութիւն է յայտնված Դալմատիան Խօրվատիայի և Սլավօնիայի հետ միացնելու և Դալմատիայի, խօրվատների և սերբերի ազգային միութիւնը ճանաչելու մասին։ Այդ պրօգրամի մէջ նոյնպէս և պահանջ է յայտնված, որ դպրոցներին տրվի խօրվատական և դալմատական բնաւորութիւն՝ գերմանացիներին և իտալացիներին դիմադրելու համար։ Դրանից յետոյ պրօգրամը պահանջում է՝ մտցնել կաթօլիկ և ուղղափառ եկեղեցիներում հին-սլավօնական ժամերգութիւն, և վերջապէս պահանջում է միացնել դալմատեան նաւահանգիստները Բօսնիայի հետ՝ երկաթուղիներով։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԷՆ, 17 օգոստոսի։ Դանիայի թագաւորը վաղը ծովով պէտք է գնայ դիմաւորելու Թագաւոր Կայսրին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 օգոստոսի։ Երէկ Ռօմանօվսկի իշխանների Սերգիեվսկայա ամարանոցում կատարվեց Լէյխտենբէրգեան դքսի պսակադրութիւնը Չեռնօգօրեան Անաստասիա իշխանուհու հետ։ Հանդէսը ընտանեկան բնաւորութիւն ունէր։ Թագաւոր Կայսրը, Դանիա գնալուց առաջ, օրհնեց փեսացուին Փրկչի պատկերով։ Պսակադրութիւնից յետոյ, որի ժամանակ ներկայ էին կայսերական Ընտանիքի անդամները և չեռնօգօրեան իշխանը իր որդու հետ, Նորապսակները գնացին Մօսկվա և ապա Տամբօվի իրանց կալուածքը։ Այսօր ցերեկվայ ժամի 1-ին Չեռնօգօրեան իշխանը իր որդու հետ գնում է արտասահման։—Երէկվան բիւլլտէնը հաղորդում է, որ Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնա, իր հիւանդութիւնից յետոյ առողջանալու ճանապարհի վրա գտնվելով, երէկ, կէսօրից յետոյ, անսպասելի կերպով սաստիկ արիւնհոսութեան պատճառով, սաստիկ տանջվում է անէմիայից և ծանր դրութեան մէջ է։

ԼՕՆԴՕՆ, 17 օգոստոսի։ Լօնդօնի գլխաւոր տպարանների մօտ 12,000 գրաշարները գործադուլ արին, պահանջելով ռոճկի աւելացնելը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 օգոստոսի։ Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնա բաւական լաւ անցկացրեց գիշերը. քնեց մօտ 2 ժամ. շնչերակը 100-ից չէ անցնում. տաքութիւնը 37,6 է. ույժերը և ընդհանուր դրութիւնը ըստ երևոյթին սկսում են լաւանալ. արիւնհոսութիւնը չէ կրկնվում։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԷՆ, 17 օգոստոսի։ Թագաւոր Կայսրը և Թագուհի Կայսրուհին Օգոստափառ Երեխաների հետ միասին ժամանեցին այստեղ այսօր, 3 ժամ 50 րօպէին կէսօրից յետոյ, որոնց դիմաւորեցին Թագաւորական ընտանիքի անդամները և անցնելով շքեղ կերպով զարդարված փողոցները, գնացին կայարանը, իսկ այնտեղից ճանապարհ ընկան դէպի Ֆրէդէնսբուրգ։

ՎԻԷՆՆԱ, 17 օգոստոսի։ Նուիրակ Գալիմբէրտիի Վէլէի և Տրիէստի եպիսկոպոսներին առաջարկութիւն արաւ, նրանց անդր-սլավօնական գործունէութեան եղանակի վերաբերմամբ, որը անջատում է ծովափեայ իտալական ազգաբնակութեանը կաթօլիկ եկեղեցուց։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 17 օգոստոսի։ Կաշուի և հում ապրանքի առևտուրը գոհացուցիչ է. ձիու կաշին վաճառվում էր 3 րուբլուց մինչև 3 ր. 70 կօպէկ հատը։ Կովի մազը ծախվում է 5 ր. 20 կօպ. կօշկեղէնը անցեալ տարվանից աւելի լաւ է վաճառվում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 օգոստոսի։ «Русскій Инвалидъ» լրագիրը հաղորդում է, որ գնդապետ Պէվցօվի էկսպեդիցիան յուլիսի սկզբին հասաւ Եարկէնա, անցնելով Կաշգարայով աւելի քան 1,600 վերստ։ Սաստիկ շոգի պատճառով, ճանապարհորդները մտադիր էին ուղևորվելու լեռները, այնտեղ մի քանի օր հանգստանալու և ապա ճանապարհը դէպի Խօտան շարունակելու համար։—Այսօր Պարսից Շահը վերադարձաւ Վօլօչիսկի վրայով՝ իր եւրօպական ուղևորութիւնից։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

ԱՐՄԱՒԻՐ. Գաբրիէլ քահանայ Թուէլեան. Ցայտարարութեան տպագրութիւնը արժէ 5 րուբլի։

ԹԻՖԼԻՍ. Մ. փ. Ձեր ուղարկած 3 րուբլին կը հասցնենք կարօտ երիտասարդին։

Ժամանակաւոր խմբագիր Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆՑ

Հրատարակիչ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

են ունեցել կռիւներ, որոնցից էլ առաջ է եկել այն ատելութիւնը, որը անգլիացի գործաւոր դասը տածում է դէպի գերմանացիները և դէպի օտարերկրացիները։

—

Անգլիան մեծ հաչակ է վայելում կրօնի և եկեղեցու պաշտպան երկիրների շարքում։ Հէնց այն օրից, երբ Մեծն Գրիգորի պատրաստած առաքելական խումբը Օգոստինի առաջնորդութեամբ մտաւ Անգլիա այդտեղ քրիստոնէութիւն տարածելու համար, քրիստոնէական եկեղեցին դարձաւ մի տեսակ կռուածաղիկ Բրիտանիայի կղզիաբնակների համար։ Ի՛նչ ճնշումներ չէ գործել կաթօլիկ եկեղեցին այդ փոքրիկ կղզիում, ի՛նչ կրօնական մեքենայութիւններ չեն լարվել և որչափ անմեղ արիւն չէ թափվել այդ երկրի ամեն մի թիզ հողի վրա։ Եւ ինչու—ճիշդ այն պատճառով—ինչ պատճառով այսօր Անգլիան ճնշում է աֆրիկացուն՝ յանուն եկեղեցու, յանուն քրիստոնէական հաւասարութեան։

Հռօմայեցին օգուտ քաղելով բրիտանացիների մնապաշտութիւնից, աշխատեց բարոյապէս և նիւթապէս իշխել Բրիտանիայի վրա. այսօր էլ բրիտանացիների թոռ ամերիկացիները, և անգլիացիները օգուտ քաղելով աֆրիկացու տգիտութիւնից և սափացու միամտութիւնից և գիւրաթեքութիւնից, ղրկում են դէպի այդ երկիրները առաքելական խմբեր մի նիւթական անհամակրելի պրօպագանդայի համար։

Քրիստոնէական եկեղեցին այնչափ բաժանված է Անգլիայում, որ դժուար կը լինէր մի առ մի թւել բոլոր ճիւղերը։ Նորերումս ամենից շատ ընդհանրացած եկեղեցիների հետևողներն են՝ կաթօլիկներ, բողոքականներ՝ ուեսլիեաններ, անկախներ, ունիտարեաններ, փրկութեան զինուորներ, պրէսբիտերեաններ։

Գուցէ այս յիշածներից ընթերցողին անծանօթ լինեն, «ունիտարեաններ» և «փրկութեան զինուորներ» սէքտերը. ուստի բացատրենք։

Ունիտարեաններ կամ միաստուածեաններ տարբերվում են քրիստոնեաներից նրանով, որ հաւատում են իբր թէ մի աստուածութեան և չը նայելով որ ջերմ պաշտպան են աւետարանի բարոյական սկզբունքներին, այնու ամենայնիւ ճանաչում են Քրիստոսին իբրև կատարեալ մարդ (perfect man) և ոչ թէ իբրև Աստուած։

Սակայն մենք աւելորդ ենք համարում և չենք ուզում մտնել այն երկար բարակ աստուածաբանական կռիւների մէջ, որոնք տեղի են ունեցել վերջին տարիներումս անգլիական մամուլի մէջ այս խնդրի առթիւ. բաւական է միայն ասել թէ ունիտարիանիզմը զուրկ լինելով բարոյական առաջնորդից, հեռանում է Քրիստոսի վարդապետած բարձր բարոյականութեանը. մինչդեռ իր միացեալ գաղափարներով կանգնած է նիւթապաշտութիւնից մի քայլ հեռու։

«Salvation Army»-ի կամ փրկութեան զինուորների դաւանածն է Քրիստոսի վարդապետութիւնը, սակայն բոլորովին զաւեշտական ձևի տակ։ Այս կրօնական կատակաբանները գեներալ Բութհի անգլիացու աշակերտներն են, որոնք թմբուկներով և ամեն տեսակ երաժշտական գործիքներով պտտում են փողոցից փողոց, երգելով շատ անճոռնի եղանակներով և շարունակ կրկնելով «ես փրկված եմ՝ ալէլուեայ»։

Ծիծաղով յիշում ենք մի պատրաստախօս տաճկահայ երիտասարդի, որ մի օր մեզ հետ միասին հանդիպելով փրկութեան զինուորների խմբին, երբ լսեց վերևի բացականչութիւնը, դարձաւ դէպի մեզ նկատելով՝ «Էֆէնդըմ, բէն զան էդարէմ չունենար խաչագող ջընսընեան զըր» (պարոն, ես կարծում եմ սրանք խաչագողի տեսակից են)։ Այս նկատողութիւնը շատ արդարացի գըտանք անցեալ տարի գեներալ Բութհի մի ծառայի փախստեան հանգամանքները լսելուց։ Այդ ծառան հոտոտելով իր տիրոջ ստացած բազմաթիւ ծրարների ինչ լինելը, մի օր վճռում է փօստայից ծրարները ստանալուց անհետանալ. և այդպէս էլ անում է՝ իր հետ տանելով բանկի չէկերով մի մեծ գումար, որոնք կազմում էին գեներալի մի օրվայ գաղտնի եկամուտը։ Այս ամենը յայտնվեցաւ լրագրութեան մէջ, որից յետոյ իսկոյն հրատարակվեցաւ մի սոսկալի զզուշացուցիչ բրօշիւր գեներալ Բութհի խաչագողութեան դէմ։

Գեներալ Բութհի քաւոր-պետրոսութիւններից մէկն էլ այն է, որ ամեն քաղաքում բացել է կրօնական վաճառատներ, որտեղից պէտք է քրիստոնեայ զինուորները գնեն իրանց պիտոյքը։ Վաճառատան իւրաքանչիւր նիւթի վրա տպագրված են՝ «փրկութեան զինուոր» բառերը. օրինակ, կան այդ նշանագիրն ունեցող կօշիկներ, շապիկներ, կարասիք, տան զարդեր և նոյն իսկ կանանց ճերմակեղէններ!

Թէև մենք բոլոր սրտով յարգում ենք անգլիական ազգը, գնահատում ենք անգլիական արդիւնագործութիւնը և իսկապէս հիացած ենք անգլիացիների ազատամիտ հոգւով, նրանց տոկուն հաստատամտութեամբ, աշխատասիրութեամբ և գործնականութեամբ, բայց ստիպված ենք անաչառ կերպով խոստովանել, թէ մի դաս անգլիացի և ամերիկացի շառլատաններ սովորութիւն են արել առաքելական դիմակի տակ յեղաշրջել արևելեան քրիստոնեայ եկեղեցիների վարդապետութիւնները, յայտարարելով ամենուրեք թէ արևելցիները կռապաշտ են, վայրենի են, քրիստոնէութեան լոյսի կարօտ են և այլն։ Եւ այսպիսի ստոր միջոցներով աջողում են ահագին գումարներ կորզել միամիտ միլիօնատէրերից և գալ մեր երկիրը իբր թէ քրիստոնէութիւն տարածելու համար, մինչդեռ եթէ նրանց կլանած դրամի գէթ մի մասը ղրկվէր Հուայթ-չապէլ կամ Սալֆօրդ, ուր անպաշտպան և կարօտ անգլիացիների տասնեակ հազարներ մինչև շլինքները խրասուզված են յուսահատութեան և աղքատութեան մէջ, մարդկութիւնը աւելի կօգտվէր և մենք էլ չէինք լսի ոչ «Gack the ripperi»-ի և «Gackson»-ի սարսափեցուցիչ անունները։ Թողնելով այս խնդիրը այն հայերի խորհրդածութեան, որոնք անգիտակցաբար դիմում են այդ տեսակ հիմքերի վրա դրած կրօնափոխութեան և այս և այն եկեղեցուն, առանց իմանալու այդ նոր եկեղեցու «առաքեալ» կոչվող խաբեբաների ճշմարիտ նպատակը, վերջացնում ենք մեր այս նամակը, վերապահելով մեր յաջորդ նամակների համար շատ նիւթերի հետ միասին, նաև անգլիական հարուստ գրականութեան և գիտական ասպարիզում անգլիացիների գործած վիթխարի առաջադիմութեան մասին խօսելը։

Bonis nocet quisquis pepercerit malis!

Մ. Ա.

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Նօտար ԱՄԻՐՕՎԻ գրասենեակը գտնվում է ԳԱՆՕՎՍԿԻ փողոցի վրա, տուն № 6, Պօլիցմէյստրի վարչութեան կից և Նօտար Մամիկօնեանի հանդէպ։ Գրասենեակի գործողութիւնը սկսվելու է օգոստոսի 21-ից։ 1—3

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ խնամակալ վարչութիւնը սրանով յայտնում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ նոյն ուսումնարանում 1889/90 ուսումնական տարվայ համար աշակերտուհիներ ընդունվում են օգոստոսի 21—31-ը։ 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐՈՒՄ աշակերտների ընդունելութիւնը կը սկսվի օգոստոսի 26-ից, իսկ ուսումը սեպտեմբերի 1-ից։ Նոր մտնող աշակերտներից պահանջվում է 1) մետրիկական վկայական և 2) ծաղկի վկայական։
Քաղաքային տարրական հայոց ուսումնարանները գտնվում են.
1) Հ ա ւ լ ա բ ա ր ի ո ւ ս ո ւ մ ն ա ր ա ն, Պօկրօվսկաեա հրապարակ, № 12.
2) Կ ո ւ կ ի ա յ ի ո ւ ս ո ւ մ ն ա ր ա ն, Ալէքսանդրեան փողոց, № 9.
3) Խ ա ր ք ո ւ խ ի ո ւ ս ո ւ մ ն ա ր ա ն, Ստարօ-Ցամծէննաեա փողոց, № 18.
1—1

ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՄԱՐԴԻԿ

Առակ չափահասների համար

ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑԻ։

Վաճառվում է կենտրօնական գրավաճառանոցում։

ԳԻՆՆ Է 60 ԿՕՊ. 6—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐԱՑ

դպրոցի վարչութիւնը սրանով յայտնում է, որ ուսումնարան նոր մտնող աշակերտների քննութիւնները և վերաքննութիւնները կը լինեն օգոստոս ամսի 23, 24 և 26-ին։ Խնդիրքները ընդունվում են ուսումնարանի գրասենեակում ամեն օր 10-ից մինչև 12 ժամը, բացի կիրակի և տօն օրերից։ Ուսումնարանի դիրեկտորի անունով տըւած խնդիրքի հետ պէտք է ներկայացնել և մետրիքական վկայականը (և ոչ թէ պատճէնը) և ծաղկի վկայական։ Արհեստաւորաց դպրոց մտնողները պէտք է առողջակազմ լինեն և պէտք է լինեն $13\frac{1}{2}$ տարեկանից ոչ պակաս և 19 տարեկանից ոչ աւելի։
Ուսումնարան մտնողները պէտք է գիտենան որբայան պատմութիւնից գլխաւոր աղօթքները և անցքերը, ազատ ընթերցանութիւն և պէտք է մայրենի ու ռուսաց լեզուով առանց խոշոր սխալների գրեն և թուաբանական չորս գործողութիւնները գիտենան։ 3—3

ՂԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԱՂԱ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՈՒՄ ԲԱՑՎԱԾ Է ԳՐԱԴԱՐԱՆ.

Գրադարանը չունենալով սեփական միջոցներ, դիմում է յարգելի հեղինակներին, թարգմանիչներին և ուրիշ անձանց, խնդրելով օգնել գրադարանին թէ գրքեր նուիրելով, և թէ գրամական նուէրներ անելով։ Ցանկացողները թէ գրքերը և թէ գրամական նուէրները կարող են յանձնել Թիֆլիսում կենտրօնական գրավաճառանոցին, ուր և այդ բոլորը կը մտցվեն Թաւրիզի հայոց առաջնորդից տուած ժողովրդական մատեանի մէջ։ 4—10

Լոյս տեսաւ

ՑԵՑԵՐ

վէպ

աշխատութիւն Պերճ Պռօշեանի։

Ծախվում է Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում

Գինն է 1 րուբլի 4—5

Վ. ՇԷՔՍՊԻՐ

„ՋՈՒՐ ՏԵՂԸ ՄԵԾ ԱՂՄՈՒԿ“

կօմէդիա 5 արարուածով

Թարգ. Յ. Լալայեանցի

Գինն է 50 կօպէկ

Վաճառվում է կենտրօնական գրավաճառանոցում և իշխ. Բէհբութեանի գործակալական պավիլիօնում։ 5—10

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Նոր ուխտի, աշխատասիրութիւն Սահակ քահանայ Սահակեանցի։ Գինն է 35 կ.։ Նոյն անձի աշխատասիրութեամբ լոյս են տեսել
2) ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ հին ուխտի, գինն է 30 կօպ.
3) ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ հին-ուխտ, գինն է 1—75 կ.
4) ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍՔ հայ կրօնուսոյցների, գինն է 10 կօպ.
Դիմել Թիֆլիսի կենտրօնական գրավաճառանոցը։ 7—10

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆ

ՏԻԿԻՆ ԿՈՒԷՍՏԻ

(Վելիամինօվսկայա փողոց, № 34)

Կը բացվի օգոստոսի վերջին։ Պատրաստում են բոլոր միջնակարգ դպրոցների բարձր դասատների համար։ Ֆրանսերէն և գերմաներէն դասեր և գործնական վարժութիւն։ 6—10

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, որ Ս. Նշան եկեղեցական ծխական օրիորդաց միդասեան դպրոցում աշակերտուհիների ընդունելութիւնը կը սկսվի օգոստոսի 25-ից, ամենայն օր և կը տևի մինչև օգոստոսի 31-ը։ 3—5

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ-ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՀՐԱՒԻՐՎՈՒՄ ԵՆ

հայոց դպրոցներում ուսուցչութեան իրաւունք ստացած ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ. 1) Օրիորդաց դպրոցի աւագ ուսուցչուհի շաբաթական 22 դասով հայոց լեզուից, վայելչագրութիւնից, երգեցողութիւնից և ձեռագործից, ռոճիկ 550 ր. բնակարան և վառելափայտ. 2) Ուսուցչուհի շաբաթական 17 դասով ռուսաց լեզուից, վայելչագրութիւնից և գծագրութիւնից, ռոճիկ 500 ր. 3) Տղայոց դպրոցի ուսուցիչ 17 դասով ռուսաց լեզուից, վայելչագրութիւնից և գծագրութիւնից, ռոճիկ 400 ր. բնակարան և վառելափայտ. 4) Երկու դպրոցների ուսուցիչ թուաբանութեան շաբաթական 17 դասով, ռոճիկ 500 ր.
Ցանկացողներին առաջարկում եմ գրել իրանց խնդրագրերը յանուն Աստրախանի թեմի սրբազան առաջնորդ գերապատիւ Գէորգ եպիսկոպոս Սուրէնեանի և ուղարկել ինձ։

Նախագահ Հոգաբարձութեան՝ Գաբրիէլ քահանայ Թուելեանց

2—3

ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ ընկերութեան կար ու ձևի դպրոցը այժմ զետեղված է Սերգիևսկի փողոցում Շաղինեանցի տանը և թէ աշակերտուհեաց ընդունելութիւնը կը սկսվի օգոստոսի 25-ին և կը տևի մինչև օգոստոսի 31-ը, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 12 ժամը։
Այդ դպրոցը մտնել ցանկացողները իրանց խնդրագրի հետ պէտք է ներկայացնեն ծխական դպրոցի վկայականը։ 2—5.

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

որ աւարտել է Բագուի ռէալական դպրոցում, ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ Է ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ ՏԱԼ։ Կարող է պատրաստել աշակերտներ միջնակարգ դպրոցների համար. համաձայն է և կ ր կ ն ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր անել աշակերտների հետ։ Ցանկացողները հասցէն կարող են իմանալ «Մշակի» խմբագրատանը։

2—5

Թողնելով իմ պաշտօնը և ՀԵՌԱՆԱԼՈՎ ՉԻԹԱԽՕՎԻ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ, ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՄ ԻՆՁ ՀԵՏ ԳՈՐԾ ՈՒՆԵՆԱԼ ՑԱՆԿԱՑՈՂՆԵՐԻՆ դիմել ինձ հետևեալ հասցեով. Սերեբրեանսկի բեաց, տուն Մէսրօբօվի, № 24.

Կարապետ Սարգսեան Հաջի-Մահմուդեան

2—2

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Ձ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ա տ ե ս տ ա տ ն ե ր։
Աւանդելի առարկաքն սոքա են՝ 1) Առևտրական գիտութիւն, 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն։
Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից, ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնօվի տանը, № 9 Սերգիևսկայա և Նազարովսկայա փողոցների անկիւնում, գեղատան դիմաց։ Ծրագիրը ու կանոնները կարելի է ստանալ ՁՐԻԱԲԷՍ եղբ. Ծովիանօֆների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

21—20 (Ե. Շ.)

ՇԵՐԱՄԱՊԱՀԱԿԱՆ ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

ՄՕԼՏԻՓԱՕՈՒՄ (Կօրսիկա կղզի) և ՎԻԳԱՆՈՒՄ (Գար)

ՇԵՐԱՄԻ ՑԵԼԼԻՒԼԵՐ ՍԵՐՄԵՐ (ՊԱՍՏԵՕՐԻԶՍԻՍՏԵՄ)

BERTRAND ET ALOISI

ԴԵՂԻՆ ԵՒ ՍՊԻՏԱԿ ԿՕԿՕՆՆԵՐ

Bertrand et Aloisi սերմերը գնելու համար դիմել Թիֆլիսի շերամապահական կայարանը, սկսած 1889 թւի հոկտեմբեր ամսից։ 9—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ 18 Августа 1889 г. Типографія Канцеляріи Главноначальствующаго Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.